

Nowotwory tkanek miękkich

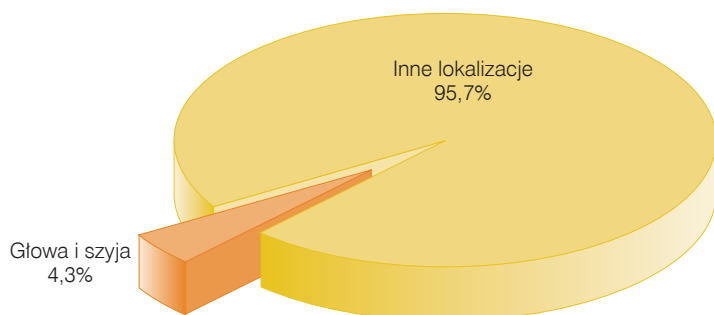
Nowotwory somatycznych tkanek miękkich w regionie głowy i szyi stanowią mały fragment spektrum nowotworów wymagających leczenia operacyjnego. W obrębie głowy i szyi guzy te mogą powstawać z przedziału mięśniowo-powięziowego lub z przedziału trzewnego. Odmiany histologiczne złośliwych i niezłośliwych nowotworów tkanek miękkich przedstawiono na ryc. 15-1.

Najczęściej spotykanymi nowotworami niezłośliwymi głowy i szyi są: tłuszczaki, naczyniaki, naczyniaki limfatyczne i nerwiakowłókniaki. Naczyniaki i naczyniaki limfatyczne występują dosyć często u dzieci. U dorosłych tylko 4,3% mięsaków tkanek miękkich pojawia się w regionie głowy i szyi (ryc. 15-2). Ich możliwe lokalizacje przedstawia ryc. 15-3. Mięsaaki te mogą powstawać w pra-

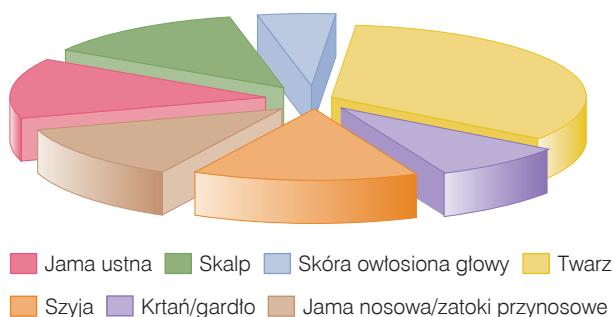
wie wszystkich regionach głowy i szyi, chociaż okolicami predysponowanymi do ich występowania są ślinianki przyuszne, szyja, twarz, czoło i owłosiona skóra głowy. Najczęściej stwierdza się masę guzowatą lub objawy wynikające z ucisku na sąsiadujące struktury naczyniowo-nerwowe lub trzewne. Rozpoznanie guza tkanek miękkich można postawić na podstawie badania klinicznego, niemniej w celu zaplanowania zabiegu chirurgicznego należy wykonać badania dodatkowe. Obejmują one diagnostykę radiologiczną oraz dokładne rozpoznanie histologiczne. Typy histologiczne mięsaków tkanek miękkich w obrębie głowy i szyi u dorosłych prezentuje ryc. 15-4.

Pochodzenie	Niezłośliwe	Złośliwe
Tkanka tłuszczowa	Tłuszczak	Tłuszczakomięsak
Tkanka włóknista	Włókniak i włókniak twardy	Guzowaty włókniakomięsak skórny, włókniakomięsak, złośliwy włókniak histiocytarny, mięsak wrzecionowatokomórkowy
Naczynia krwionośne	Naczyniak krwionośny	Naczyniakomięsak, śródbłoniak krwionośny, <i>hemangiopericytoma</i> (naczyniak wywodzący się z pericytów)
Naczynia limfatyczne	Naczyniak limfatyczny	Mięsak limfatyczny
Mięśnie gładkie	<i>Leiomyoma</i>	Mięsak z mięśni gładkich
Mięśnie poprzecznie prążkowane	Mięśniak z mięśni poprzecznie prążkowanych	Mięśniakomięsak prążkowanokomórkowy i mięśniakomięsak prążkowanokomórkowy zarodkowy
Tkanka nerwowa	Nerwiakowłókniak, nerwiak osłonkowy	Złośliwy nerwiak osłonkowy i mięsak pochodzenia nerwowego
Inne		
Mięsak maziówkowy		
Struniak		
Oponiak pozaczaszkowy		

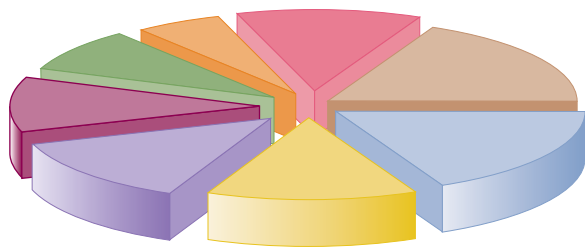
Rycina 15-1 Klasyfikacja histologiczna złośliwych i niezłośliwych nowotworów tkanek miękkich.

Rycina 15-2 Rozkład mięsaków tkanek miękkich u dorosłych.

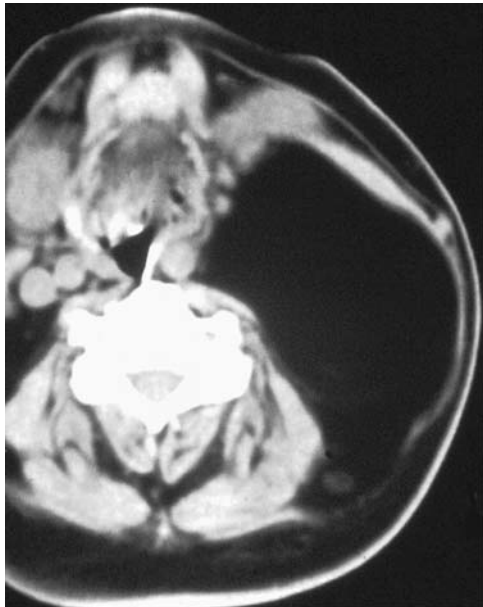

Rycina 15-3 Lokalizacja mięsaków tkanek miękkich głowy i szyi u dorosłych.

- Złośliwy włókniak histiocytarny
- Mięsakowlókniak
- Mięsak z mięśni gładkich
- Mięsak pochodzenia neurogennego
- Hemangiopericytoma
- Tłuszczakomięsak
- Naczyniakomięsak
- Inne

Rycina 15-4 Typy histologiczne mięsaków tkanek miękkich w obrębie głowy i szyi u dorosłych.

Rycina 15-5 Projektcja osiowa tomografii komputerowej pacjenta z dużym tłuszczakiem zlokalizowanym w tylnym przedziale szyi.

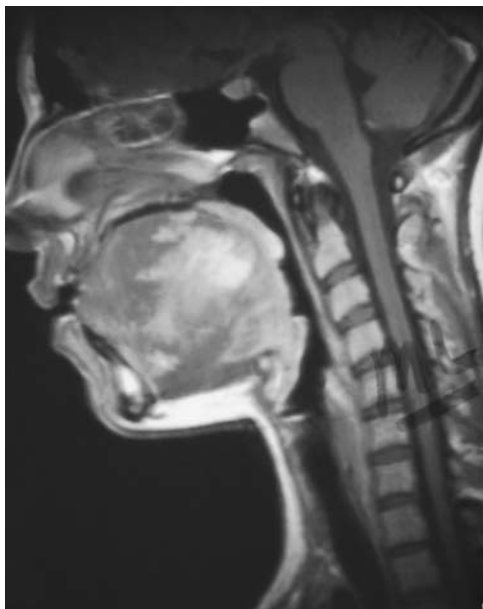
BADANIE RADIOLOGICZNE

Dokładną ocenę anatomiczną rozległości guzów tkanek miękkich rejonu głowy i szyi należy przeprowadzić we wszystkich trzech wymiarach. Najbardziej wartościowymi badaniami przedstawiającymi rozprzestrzenienie zmiany oraz jej stosunek do ważnych struktur są tomografia komputerowa (TK) oraz rezonans magnetyczny (MR). W przypadku guzów bogato unaczynionych lub pochodzenia naczyniowego dodatkowo wykonać można angiografię rezonansu magnetycznego lub arteriografię bezpośrednią. Jeśli ta ostatnia uwidoczni duże naczynia odżywcze i bogato unaczynioną zmianę, rozważyć należy przedoperacyjną embolizację guza w celu zminimalizowania krwawienia w trakcie operacji.

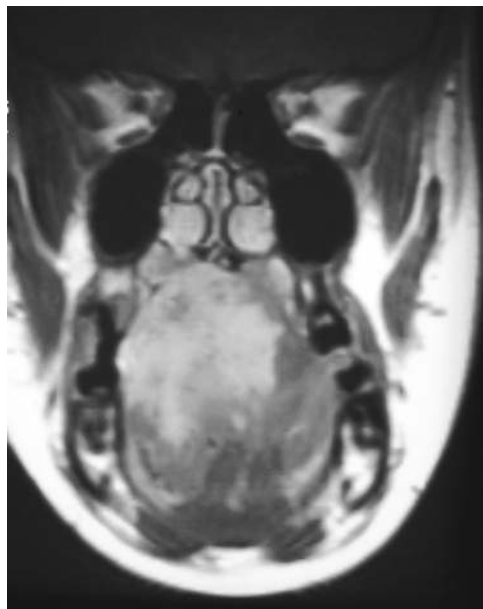
Dla przykładu na ryc. 15-5 pokazano TK pacjenta z dużym tłuszczakiem zlokalizowanym w tylnym przedziale szyi. Należy zwrócić uwagę na obecność jednolitej, dobrze odgraniczonej, hipodensyjnej masy przemieszczającej przyśrodkowo anatomiczne struktury szyi i zajmującej całą tylną przestrzeń szyi po stronie lewej. W przypadku zmian, które szerząc się naciekają przylegającą kość, niekiedy istnieje potrzeba wykonania TK z oknem kostnym celem dokładnego oszacowania rozległości procesu. W przeciwieństwie do TK, badanie MR daje możliwość zobrazowania w projekcjach osiowych, czołowych i strzałkowych, co pozwala na dokładniejsze zdefiniowanie wielkości zmiany. Na rycinach 15-6–15-8 przedstawiono MR pacjenta z naczyniakiem języka, wyraźnie uwidaczniające jego rozmiar w projekcjach czołowych i strzałkowych, oraz obraz T2-zależny w projekcji osiowej pokazujący wielkość oraz rozległość zmiany w obrębie mięśniówki języka.

BIOPSJA

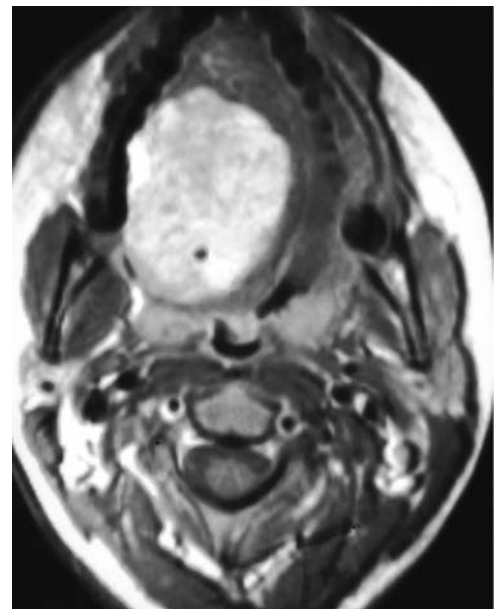
U chorych, u których na podstawie badania klinicznego podejrzewa się zmianę złośliwą, bezwzględnie wykonać należy dokładną diagnostykę histologiczną przed wdrożeniem leczenia chirurgicznego. Technikę biopsji pokazano na ryc. 15-9. U niektórych pacjentów pomocna może być biopsja cienkoigłowa, jednak w celu uzy-

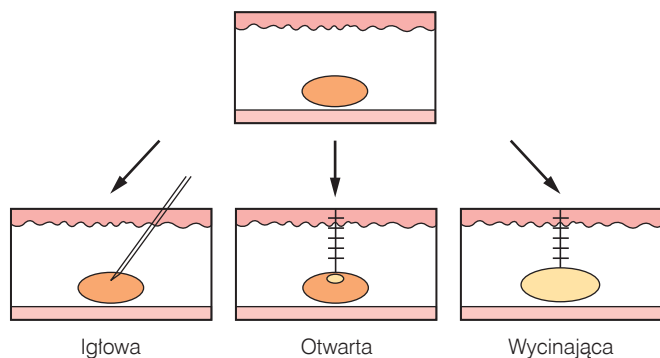
Rycina 15-6 Obraz T1-zależny w projekcji strzałkowej rezonansu magnetycznego z kontrastem u pacjenta z naczyniakiem języka.

Rycina 15-7 Obraz T1-zależny w projekcji czołowej rezonansu magnetycznego z kontrastem u pacjenta przedstawionego na ryc. 15-6, prezentujący rozprzestrzenienie się naczyniaka poza linię środkową.

Rycina 15-8 Obraz T1-zależny w projekcji czołowej rezonansu magnetycznego z kontrastem, prezentujący dobrze odgraniczonego naczyniaka.

Rycina 15-9 Technika biopsji.

skania dokładnej oceny morfologicznej guza tkanek miękkich pobrać należy wycinek tkankowy. Próbkę można pobrać za pomocą biopsji gruboigłowej (tzw. Tru-Cut) lub biopsji otwartej. W małych, dobrze odgraniczonych zmianach celem uzyskania odpowiedniego wycinka tkankowego do dokładnej interpretacji histologicznej wykonać można biopsję wycinającą. W przypadku tej ostatniej nacięcie powinno być zlokalizowane tak, aby tkanki pobrane w trakcie ostatecznego zabiegu operacyjnego obejmowały miejsce biopsji. Niewłaściwe wykonanie biopsji wycinającej może doprowadzić do niepowodzenia leczenia chirurgicznego.

CZYNNIKI WPŁYWAJĄCE NA WYBÓR METODY LECZENIA

Podstawową metodą leczenia wszystkich guzów tkanek miękkich jest wycięcie chirurgiczne. W leczeniu nowotworów niezłośliwych preferuje się resekcję blokową. Dojście chirurgiczne uzależnione jest od wielkości oraz lokalizacji guza. O ile to możliwe, w przypadku zmian o bogatym unaczynieniu należy wykonać przedoperacyjną embolizację w celu zminimalizowania utraty krwi. Z drugiej strony, w przypadku nowotworów złośliwych tkanki miękkiej należy rozważyć rozliczne czynniki, mogące ewentualnie wpłynąć na rokowanie. Zależą one od typu histologicznego i stopnia zaawansowania guza, a także od wielkości i lokalizacji mięsaka. Istotą leczenia operacyjnego mięsaków tkanek miękkich zlokalizowanych w różnych regionach ciała jest stereotaktyczne usunięcie guza w jednym bloku z odpowiednim marginesem tkanek miękkich. Niemniej jednak, ze względu na bliskość życiowo ważnych organów i struktur w rejonie głowy i szyi, ogólne zasady chirurgii mięsaka nie zawsze znajdują tutaj zastosowanie. Należy tak dostosować leczenie chirurgiczne, aby uniknąć niepotrzebnego zniszczenia lub uszkodzenia ważnych struktur w trakcie dążenia do uzyskania odpowiednich marginesów. Ogólnie, leczenie małych guzów o niskim stopniu złośliwości niesie ze sobą doskonałe rokowanie. Z drugiej strony, pacjenci z rozległymi guzami o wysokim stopniu złośliwości mają duże ryzyko wznowy miejscowej i przerzutów odległych oraz złe rokowanie. Zazwyczaj elektywne operacje układu chłonnego nie są wykonywane.

ZNACZENIE RADIOTERAPII

Wspomagającą radioterapię należy rozważyć u pacjentów z nowotworami o wysokim stopniu złośliwości oraz u chorych, u których stwierdzono niepewne lub wąskie marginesy. Z taką samą skutecznością stosować można zarówno radioterapię zewnętrzną, jak i brachyterapię. Wybór sposobu leczenia uzależniony jest od umiej-

scowienia, histologii guza oraz od wielkości pola naświetlanego. Stosując radioterapię wspomagającą, uzyskano lepszą kontrolę miejscową, jednak nie zaobserwowano poprawy przeżywalności.

PRZYGOTOWANIE PRZEDOPERACYJNE

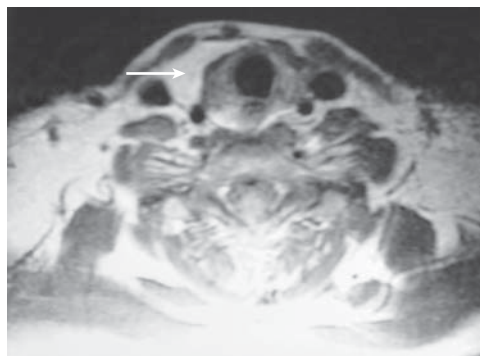
U większości chorych, którzy wymagają chirurgicznego leczenia guzów tkanek miękkich, nie stosuje się specjalnego przygotowania przedoperacyjnego. Niemniej jednak, kiedy rozważana jest duża resekcja i przewiduje się znaczną utratę krwi, należy zapewnić odpowiednią jej ilość w celu ewentualnego przetoczenia podczas operacji. Jak wspomniano wcześniej, w bogato unaczynionych guzach należy wykonać przedoperacyjną embolizację. Planując usunięcie tętnicy szyjnej, przeprowadza się test zamknięcia tętnicy, by ocenić przepływ mózgowy krwi. W szczególnych sytuacjach potrzebny jest naczyniowy przeszczep tętniczy. W zależności od wielkości, rozległości i umiejscowienia ubytku po usunięciu guza, należy zaplanować chirurgię rekonstrukcyjną, włączając w to chirurgię wolnymi płåtami z zespoleniem mikronaczyniowym. Gdy guz dochodzi lub nacieka podstawę czaszki, potrzebna jest asysta neurochirurga, co trzeba uzgodnić przed operacją. Jeżeli w trakcie zabiegu dojdzie do otwarcia przestrzeni trzewnej, wówczas przedoperacyjne podanie antybiotyków zminimalizuje ryzyko posocznicy.

NOWOTWORY TKANKI TŁUSZCZOWEJ

Tłuszczak szyi

Tłuszczaki regionu głowy i szyi mogą objawiać się jako proste zmiany podskórne lub jako guzy złożone umiejscowione w głębszych warstwach szyi. W niniejszym rozdziale przedstawiono kilku chorych, aby zademonstrować spektrum tłuszczaków w omawianym rejonie. Prezentowany pacjent zgłosił się ze słabo odgraniczoną masą zlokalizowaną w obrębie tkanek miękkich przedniej prawej przestrzeni szyi. Przedoperacyjnie wykonane MR w obrazie T2-zależnym (ryc. 15-10) uwidocznilo zmianę tłuszczową umiejscowioną w przednim trójkącie szyi pomiędzy pochewką tętnicy szyjnej, gruczołem tarczowym i tchawicą, pod mięśniem mostkowo-obojczykowo-sutkowym.

Wycięcie chirurgiczne zmiany wymaga cięcia poprzecznego. Powinno ono przebiegać wzdłuż zmarszczki pośrodkowej szyi i mieć długość pozwalającą na odpowiednie uwidocznienie guza. Nacięcie skóry należy następnie pogłębić, przecinając mięsień szeroki szyi i nacinając powięź pokrywającą mięsień mostkowo-obojczykowo-sutkowy. W ten sposób uwidoczniono guz. Preparując alternatywnie na ostro i na tępo, odpreparowano od guza mię-

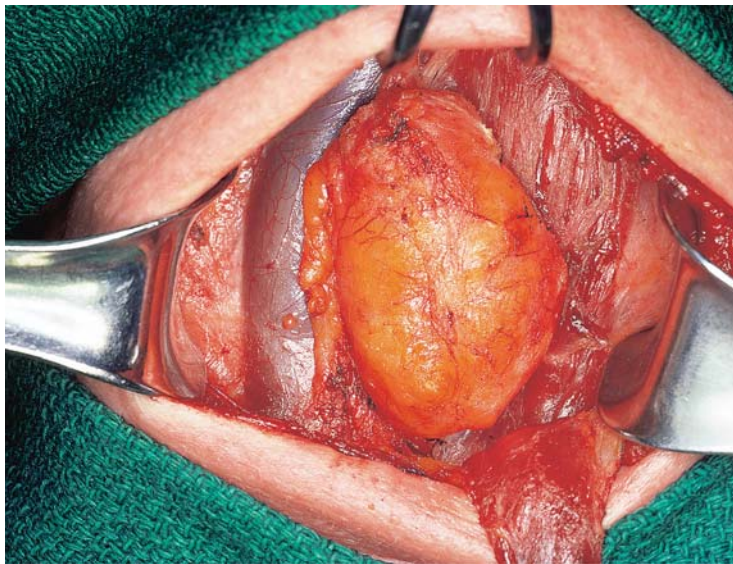

Rycina 15-10 Przedoperacyjne MR w obrazie T2-zależnym przedstawia zmianę tłuszczową zlokalizowaną w przednim trójkącie szyi (strzałka).

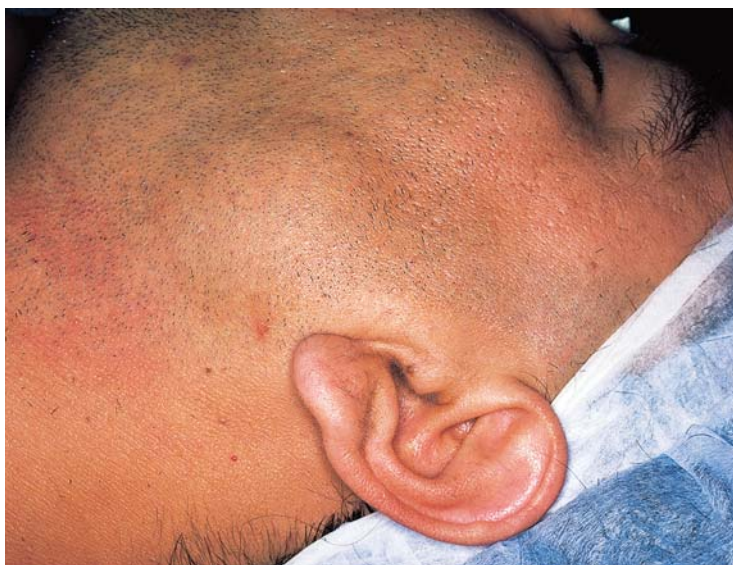

sieć mostkowo-obojęczykowo-sutkowy i pochewkę tętnicy szyjnej. Po przemieszczeniu tych struktur bocznie uwidoczniłoby dobrze odgraniczony, gładki, żółtawy guz (ryc. 15-11). Preparując alternatywnie na ostro i na tępo, usunięto go w jednym bloku. Główne naczynia odżywcze guza rozdzielono, zaciśnięto i podwiązano. Drenaż pola operacyjnego jest zwykle niepotrzebny. Ranę pooperacyjną zamknięto warstwowo.

Tłuszczaki mogą powstawać w różnych lokalizacjach anatomicznych regionu głowy i szyi. Niekiedy, choć rzadko, mogą lokalizować się nawet w dużych gruczołach ślinowych. U pacjenta prezentowanego na ryc. 15-12 obserwowano masę guzowatą, miękką przy palpacji, zlokalizowaną w dolnym biegunie ślinianki przyusznej. W diagnostyce różnicowej rozważano guz ślinianki przyusznej, tłuszczaka lub zmianę naczyniową zlokalizowaną w śliniance przyusznej. Chirurgiczne uwidocznienie zmiany wymagało typowego cięcia skórno-mięśniowego, jakie wykonuje się celem usunięcia ślinianki przyusznej. Następnie uniesiono płat skórny wraz z mięśniem szerokim szyi. Należy zwrócić uwagę na konieczność pozostawienia mięśni przylegających do mięśnia szerokiego szyi, by uniknąć uszkodzenia gałązek brzożnych nerwu twarzowego wychodzą-

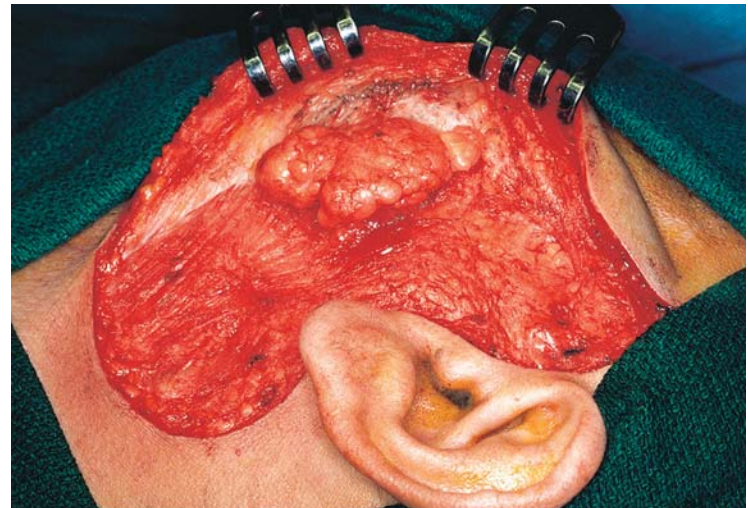
Rycina 15-11 Boczne przemieszczenie mięśnia mostkowo-obojęczykowo-sutkowego pozwala uwidocznienie tłuszczaka przedniego trójkąta szyi.

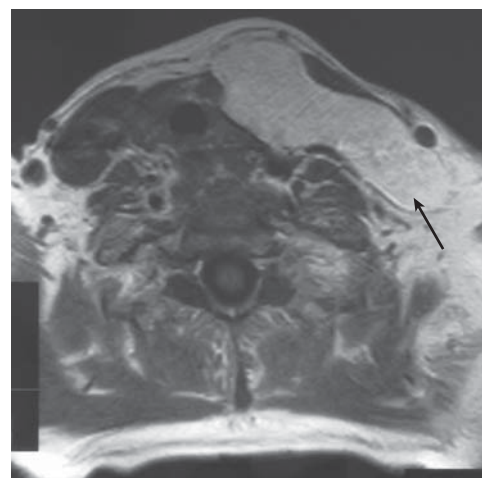
Rycina 15-12 Pacjent z masą tkankową w dolnym biegunie ślinianki przyusznej.

cych ze ślinianki przyusznej. Na ryc. 15-13 widoczny jest guz po uniesieniu płata skórno-mięśniowego. Zmianę usuwa się, przygotowując alternatywnie na ostro i na tępo. Preparować należy w pobliżu torebki guza celem uniknięcia uszkodzenia gałązek nerwu twarzowego przebiegających w miększu ślinianki. Ranę pooperacyjną zamyka się warstwowo po wcześniejszym założeniu drenu Penrose'a, który można usunąć po 24 godzinach.

Rycina 15-14 prezentuje MR chorego, u którego uwidoczniono duży wielopłatowy guz zajmujący centralną i boczną przestrzeń szyi. Pełna analiza obrazu wykazała, że tłuszczak szerzy się od okolicy karkowej do górnego śródpiersia. Pacjent zgłaszał objawy miejscowe wynikające z ucisku oraz stopniowe powiększanie się zmiany. Chirurgiczne uwidocznienie tłuszczaka wymagało cięcia poprzecznego na szyi wzdłuż zmarszczki dolnej. Po przecięciu mięśnia szerokiego szyi uniesiono górny i dolny płat skórny (ryc. 15-15). Wyraźnie uwidoczniono torebkę wielopłatowego tłuszczaka. Poszczególne płaty tłuszczaka spod mięśnia mostkowo-sutkowego i z nad mięśni podgnykowych zostały ostrożnie odpreparowane (na tępo i ostro) i przemieszczone do obszaru rany (ryc. 15-16). Wszystkie płaty tłuszczaka powinny być usunięte w jednym bloku, bez pozostawienia resztek tkanki guza, gdyż może to doprowadzić do wznowy miejscowej. Po mobilizacji części szyjnej guza część tłuszczaka znajdującą się w śródpiersiu górnym

Rycina 15-13 Tłuszczak pokrywający dolny biegun ślinianki przyusznej.

Rycina 15-14 Osiowa projekcja rezonansu magnetycznego chorego w obrazie T1-zależnym przed kontrastem, u którego uwidoczniono dużego wielopłatowego tłuszczaka, zajmującego centralną i boczną przestrzeń szyi.